

A XVIII. századi magyarországi és erdélyi pestisjárványokhoz kapcsolódó főbb szakirodalmi források (1700 – 1944). Vekerdi László gyűjtését folytatta és sajtó alá rendezte: Gazda István

The major sources of literature related to Hungarian and Transylvanian plague epidemics from the 18th century, (1700-1944). István Gazda continued the collection of László Vekerdi and directed it to press.

† Vekerdi László Dr., Gazda István CSc
Magyar Tudománytörténeti Intézet, Piliscsaba
mati@tudomanytortenet.hu

Initially submitted March 18, 2017; accepted for publication April 7, 2017

László Vekerdi Széchenyi Prize-winning historian of science, medical historian, prepared a detailed study on the 18th century plague epidemics in Hungary and Transylvania, and he carried out specific literature research. His illness prevented him from making the collection complete and arrange for publication, therefore he entrusted István Gazda with the completion of this work.

The first part of the compilation includes the 18th century sources, the second part shows the literature sources published between 1800 and 1944 in three parts. The medical history and local history works are in the first group- The second group is primarily related to the ethnographic and scientific writings, and demographic and statistical publications can be found in the third group

Kulcsszavak: orvostörténet, tudománytörténet, járványtörténet, bibliográfia

Keywords: history of physiology, history of science, history of epidemics, bibliography

I. Az 1700 és 1799 között megjelent egykorú járványleírások, orvosi és demográfiai munkák, valamint felvilágosító művek

SCHWAB, Christian Joachim: *Remedia tam praeservativa quam curativa contra luem pestiferam in Hungaria grassantem. Leutschoviae, 1707. – A lőcsei tanács rendeletére írta és adta ki.*

AUSFELDT, Johannes Christoph: *Relatio medica de peste urbis Szegedinae in Hungariam. Viennae, 1708.*

- KÖLESÉRI, Samuel: *Pestis Dacicæ Anni M.DCC.IX. Scrutinium Et Cura. Cibinii. Excudit Michael Heltzdörffer, Anno 1709. 72 p.*
- Arth und Weise. *Wie man sich in der pestilenzischen Seuch sowohl praeservative als curative zu verhalten. Wienn, 1710. Voigt. [15] p.*
- HERCZECH, Johannes: *Pestis per Regnum Hungariae an. 1709. et 1710. grassantis cura... Debrecini, 1711.*
- STOECKER, Lorenz: *Ofnerisches Pestschild oder gründlich verfasste deduction von beschaffenheit der anno 1709 et 1710 fest durch das ganze Königreich Ungarn... Wien, 1711.*
- GENSELIUS, Johannes Adamus: *Historia pestis Hungaricae et Viennensis anni 1711. = Miscellanea naturae curiosorum, 1712. p. 1. skk.*
- GENSELIUS, Joannes Adamus: *Constitutio epidemica inferioris Hungariae Anni 1711, 1712, 1713. cum historicis & meteorologicis observationibus. = Obseruationes Ephemeridibus Nat. Curiosor. Centur. VII. et VIII. (1714) p. 1. skk. – Alsó-Magyarország járványállapota 1711–13-ban.*
- HOFER, Joseph: *Untersuchung der ansteckenden pestilenischer Seuche. Gotha, 1714.*
- PEIMA, J. J. W.: *Loimologia, sive historia constitutionis pestilentis annis 1708, 1709, 1710, 1711, 1712, 1713 per Thraciam, Sarmatiam, Poloniam in qua demonstratur pestis causam in ipso corpore oriri... Viennae, 1714. Typis Joannis van Ghelen. [2], 328 p.*
- KOZAMERUS, Ioannes Michael: *Dissertatio de peste, videlicet eius origine et progressu, subjecto et agendorum norma, quae haec lues averti, aut ad minimum mitigari possit. Wratislawiae, 1715. Hubertus. 48 p.*
- WERLOSCHNIG, Joanne Baptista – LOIGK, Antonio: *Loimographia seu historia pestis, quae ab anno 1708. ad 1713. inclusive, Transylvaniam, Hungariam, Austriam, Pragam, et Ratisbonam, aliasque conterminas Provincias, et Urbes progrediendo, depopulabatur... Styriae, 1716. Typis Jos. Grünenwald. [42], 497, [4] p.*
- BENSA, Francisco Xaverio: *Historica relatio pestis anni hujus saeculi XII. XIII. et XIV. Austriam et conterminas partes infestantis; Exhibens causas, differentias, signa ram diagnostica quam prognostica, & methodum genuinam ram praeservatoriam, quam curatoriam ... cum adjunctis specialioribus observationibus propria experimentia et autopsia in Lazaretho tam Pisoniensi, quam Viennensi factis. Viennae, 1717. Schönwetter. 24, 248 p.*
- KÖLESÉRI Samuel Tanáts adása. *Mellyet az 1719. esztendőben Kolosvárat megújultt, és az Erdélyi fejedelemségben szélyyel uralkodó pestisnek alkalmatosságával, a közönséges jóhoz kész indulattal viseltetvén, deákül közönségessé tött. Azután pedig magyarul is ki-nyomatott. Kolosvárat, Telegdi Pap Sámuel, ugyanazon esztendőben.*
- KÖLESÉRI, SAMUEL: *Monita anti-loimica, occasione pestis an: 1719. Claudiopoli recrudescantis, & passim per principatum Transilvaniae grassantis, ex amore boni publici, communicata. Claudiopoli, 1719. Excurdit Samuel Pap Telegdi. 6 lev.*

- SOÓS Ferenc: A dög-halál Isten harcza az emberekkel: Mellyben meg-mutatódik, mint győzedelmeskedik Isten a testen. Miképen forgassa pedig ember magát ebben a hartzban, és minémű hadi lelki készüllete légyen, arról oktattatik e rövid együgyű munka által a halandó ember. Mellyet erőtelenségi között készítvén; az erdélyi ... reform. statusoknak ajánl. Kolosváratt, 1720. Nyomt. Telegdi P. Sámuel. 4 lev., 71 p.
- SOOS, Franciscus: Positiones de peste, divinae revelationi, sanae rationi, experientiae longorum seculorum conformes. Claudiopoli, 1720. Impr. Sam. Pap Telegdi. VI, 88 p.
- KÖLESÉRI, Samuel: Proteus febrilis novissima Virmondiana affligens. Cibinii, 1722. Typ. Barthianis. 44 p.
- LOEW, Andreas: Historia epidemica Hungariae. In: Acta physico-medica Academiae Caesareae Leopoldino-Carolinae naturae curiosorum in Germania. Vol. 1. Norimbergae, 1727. Appendix pp. 17–48. – *Az 1688 és 1709 közötti soproni járványok leírása*
- LÖW, Car. Frid.: Kurtze doch gründliche Untersuchung vom Anfang, Fortgang und Ende des durch gantz Europa Anno 1729. im Monath Novemb. und Decemb. grassirenden contagieusen Catarrh-Fiebers, vornemlich aber wie solches in Wienn eingerissen, was sich darbey vor verschiedenen Umstände zugetragen, woher es gerühret, und wie dieses sicher und vollkommen curiret worden. Nebst vielfältigen Particularitäten zum allgemeinen Besten mit besondern Fleiss und Mühe zusammen getragen, und auf Verlangen einiger guten Freunde zum Druck gegeben. An. 1730. 4 lev., 28 p. – *Megjelent Thomas Sydenham 'Opera Medica' c. műve I–II. kötetében is (Genevae, 1769)*
- KUNDMANN, Johann Christoph: Rariora Naturæ & Artis item in Re Medica, oder Seltenheiten der Natur und Kunst des Kundmannischen Naturalien-Cabinetts, wie auch in der Artzeney-Wissenschaft. Breslau und Leipzig, 1737. Hubert. 1312 p. + függ. – *A kötetben szól az 1715-ös magyarországi és lengyelországi pestisjárványról is*
- [PATACHICH, Gabriel]: Pastoralis instructio cum praecautioibus pro utroque clero, ac populo Colocense, unitimque Bacsienne tempore grassantis pestis observanda. [Viennae], 1739 typis Mariae Theresiae Voigtin. 30 p.
- Amuletum, az-az: Rövid, és szükséges Oktatás a Dög-halálról, szerzettett WEBER Jánostól eperjesi patikariustól. Mellyet gróff Kalnoki Borbala edes nemzetemhez-valo buzgóságomból, tulajdon költségemmel újjabban ki-nyomtattatván világ-elejébe terjesztettem. A Csiki sarlós bódolg aszszony kalastromában, 1739. 4 lev., 52 p.
- BUZINKAI György: Rövid oktatás, miképen kellessék magunkat isten segítségével jó praezertivák által a pestis ellen védelmezni, vagy a pestisben lévő betegeket orvosolni. Irattatott ns. szab. kir. Debreczen városa magistratusa rendeletéből, mellyhez toldalákul adattattak a pestis idejére alkalmaztatott egynehány szép könyörgések. Debreczen, 1739. Ny. Margitai János. 36 p.
- GÖMÖRY Dávid: A pestisről való orvosi tanácslás, a mellyben miképpen kiki okos értelmének és az orvosi tudomány fundamentomának utmutatása szerint, magának,

- mind a egészséges testnek megoltalmazásában, mind pedig az dögleletes nyavalyában önnön maga orvosa lehet. Győr, 1739. Ny. Streibig János Gergely. XIV, 11 p.
- Instructio practica de officio parochorum et aliorum curatorum tempore pestis expositorum, cum appendice medica. Tyrnavia, 1739. Academia. 132 p.
- MADAI Dávid Sámuel: Szükséges oktatás, miképpen kiki e mostani behatott döghalálban és elragadó betegségekben Isten kegyelme által magát őrizheti és orvosolhatja, némely hihető relatiókkal egyetemben, mely jeles hathatósági voltanak légyen e traktátskában dicsért orvosságoknak. Halla városában, 1739. 110 p. – *C. S. Richter pestisről írt német művének fordítása*
- MOLLER, Caroli Ottonis: Consilium medicum. Wie man sich vor der Pest und ansteckenden giftigen Krankheiten und Seuchen, durch göttlichen Beystand praeserviren; und was man vor Mittel, wenn man damit angestecket worden, gebrauchen solle. [Herausg. v. J. J. Torkos.] Presburg, 1739. Gedr. bey Maria Magd. Royerin Wittlib. 46 p.
- Ordo tempore pestis observandus. Tyrnaviae, 1739. Typ. academicis per Leop. Berger. 2, 50 p. – *E címmel is megjelent: 'Informatio pro curatoribus animarum qui se gerere debent quando ad contagiosos vel peste infectos vocantur'*
- PFENDER, Emer.: Amuletum, seu sacrae, et antiquae preces contra pestem, olim per R. P. E. P. colectae, & auctae. Nunc demum: dum grassante in locis vicinis peste, eadem lues in civitate Tyrnaviensi timeretur, sumptibus devoti cujusdam civis reimpressae. Tyrnaviae, 1739. Typis academicis. 30 lev.
- SAILER Wilhelm Károly: Az halálos dögleletnek a természeti és orvostudomány szerint való megvizsgálása, annak tulajdonságaira, okaira és orvoslásának módjára nézve. [H. n.], 1739. [Ny. n.] 19 p.
- SCHILLINGER, Ferenc Jakab: Instructio practica de officio parochorum et aliorum curatorum tempore pestis expositorum, cum appendice medica anno M.DCC.XXXIX. Budaë, 1739. Typ. Veron. Nottensteinin. 127 p.
- Die bey naher Gefahr der annahenden pestilenzischen Seuch geleiste gegenwärtige Hülf Gottes. Und eben darum der drey-einigen Gottheit ...abgestatte Dancksagung, da die im Jahr 1713. verlobte und jährlich gewöhnliche Andacht im Jahr 1740. den 6ten Tag des Monats Junii fortgesetzt wurde... verfasst und vorgetragen von Franciscus JÄGER. Pressburg, 1740. Royerischen Erben. [14] p.
- FISCHER, Daniel: Consilium pestilientiale, oder medicinisches Gutachten von der Pest, deren Indole, Propagation und Difference von andern hitzigen Fiebern. Leipzig–Bresslau, 1740 bey Michael Hubert. [16], 119 p.
- MOLLER Károly Ottó: Consilium medicum. Az az: Orvosi oktatás, miképpen kellessék e mostani pestisses és egyéb mérges nyavalyáknak bé-rohanásokban isten segítése által őrizésképpen az embernek magárúl gondot viselni, és micsoda eszközök által lehessen kinek kinek magát, azoknak el-ragadásában orvosoltatni. Melly-is még annak előtte 1710. eszt. ... irattatott, már mostani üdőhez alkalmaztatott, és az Posonyba német nyelven 1739. nyomtatott editio szerint magyar nyelvre fordított, jobb

- rendben szedettetett PERLICZY János Dániel. Budán, 1740. Nyomt. Veronica Nottensteinin, özv. 4 lev., 44 p., 2 lev.
- NAGY, Georgius: *Dissertatio inauguralis medica de peste, quam ... praeside Simone Paulo Hilschero ... examini subiecit auctor* –. Jenae, 1740 litteris Crockerianis. 32 p.
- ARND Jánosnak... az igaz keresztyénségről írott négy könyvei mellyek tanitanak az idvességés penitentziáról, a bűnökön való szivbéli bánatról és igaz hitről, egyszer s mind az igaz keresztyéneknek szent életekről, arról is, miként kelljen az igaz keresztyéneknek a bűnt, halált, ördögöt, poklot világot és minden nyomorúságot hit, imádság, békességés tűrés, Isten ígéje és mennyei vigasztalás által meg győzni: és mostan némelly a Krisztusban egyet értő atyafiaknak forgolódások által a magyar Sionnak épületire közvilágosságra botsátatott. Egy lelki kiváltkép. Pestises időre tartozó tanátsal, és oktatással együtt. [Ford. Wázsonyi Márton, jobbította Bárány György, bővítve kiadta Szabó János.] Jénában, 1741. [Ny. n.] 17 lev., 928 p., 17 lev., 28 p., 1 t.
- Gileadi balsamom. A döghalál ellen. Mellyet német nyelven irt vólt Fridrik Adolf LAMPE. Mostan pedig nemzete romlásának okait s az Isten igaz utait tudakozni kívánó kegyes lelkeknek hasznára született nyelvén ki-botsátott F. Bányai István. Hozzá adattak a dög halálnak idejére alkalmaztatott két buzgó könyörgések, mellyeket irt Tiszt. T. Szathmári Mihály uram. Nyomt. Franekeraban, 1741. [Ny. n.] 11 lev., 418 p.
- LAMPE, Fridrik Adolf: *Gileádbéli balsamon a dög-halál ellen...* E szomorú pestises időben a magyar nemzetnek vigasztalására... ford. Hunyadi Szabó Ferenc. Debrecen, 1741. Margitai ny. 2, 7, 11, 357 p.
- Nova Dacia ex probatis scriptoribus deprompta. Honoribus ... Joannis Kastal ... dicata, dum in alma ac regio-principali universitate Claudiopolitana ... Joannes Kastalides ... contro fidei de ecclesia Christi triumphante publice propugnaret. Sub R. P. Francisco FASCHING anno 1743. 5 partes. Claudiopoli Transilv., typ. acad. s. J. per Mich. Becskereki. 4 lev., 168 p., 162 p., 8 lev., 128 p. – Pars I. Ingerssus. – Pars II. Topographia celebriorum Transilvaniae urbium. – Pars III. Nomina vajvodorum, ducum, principum & gubernatorum, eorumque memorabilliora gesta ex ordine referens. – Pars IV. Synopsis chronologica Transilvaniae. – Pars V. Nomina principum ac gubernatorum Transilvaniae eorumque gesta ex ordine referens. – *Első változata 1731-ben jelent meg Kolozsvárott*
- BÖTTICHER, Johann Gottlieb: *Morborum malignorum in genere in specie vero pestis et pestilentiae tam semiotiva, pathologica, quam therapeutica...* Hafniae et Lipsiae, 1744. Mengel. [1], 200 p.
- FISCHER, Daniel: *De remedio rusticano, variolas per balneum primo aquae dulcis post vero seri lactis feliciter curandi, in comitatu Arvensi, Hungariae Superioris, cum optimo successu adhibito, commentatio. Accedunt: I. Relatio de variolis annorum 1740, 41. & 42. durante grassatione pestilentiae verae in Hungaria, II. Observationes de usu lactis dulcis interno in variolis. Erfordiae, [1745] sumptibus Joh. Fried. Weberi. [16], 128, [4] p.*

- RAYMANN, Joan. Adam.: De origine dysenteriarvm, cavtoqve in his passi hvngarici vsv ... Praeside D. Andrea Elia Büchnero ... pro gradu doctoris svmmisque in medicina honoribvs et privilegiis doctoralibvs legitime impetrandis, d. 10. Octobr. 1750 ... disputabit. Halae Magdebvrgicae, typ. Joan. Chr. Hendelii. 40 p., 2 lev.
- WESZPRÉMI, Stephano: Tentamen de inoculanda peste. Londini, 1755. Litteris Joannes Tuach. IV, 30 p. – *1975-ben és 2000-ben jelent meg magyar fordításban (lásd alább!)*
- JUHÁSZ Máté: Házi különös orvosságok, melyek az orvosok nélkül szűkölködő betegeskedőknek vigasztalására következőképpen a betűk rende szerént külön-külön nyomtatásokból, és írásokból szedettek egyben. Kolozsvár, 1761. Ny. a Jesus társaság akad bet. 2, 73 p. – *Több kiadásban is megjelent*
- SEREDI, Valentinus: Dissertatio inauguralis medica de peste. [Viennae] 1763 ex typographia Kirchbergeriana. 32 p.
- CHENOT, Adamus: Tractatus de peste, sive de origine, progressu, fatis, fine pestis in Daciae Transylvaniae quibusquam locis ab initio oct. 1755. ad finem Januarii 1757. Vindobonæ, 1766. Trattner. [26], 246 p.
- OROSZY, Michael: Observationes physico medicae inaugurales, circa genuinas febris malignae tam epidemice grassantis, sic quae pestilentialis; quam sporadice serpentis Hungaricae ita dictae caussas, solidamque ejus therapiam, nec non errores circa eandem commissos. Basileae 1771 typis Emmanuelis Thurneysen. 20 p.
- WINDISCH, Karl Gottlieb: Politisch-geographisch- und historische Beschreibung des Königreichs Hungarn. Preszburg, 1772. Anton Löwe. 3 lev., 470 p., 2 lev., 1 t.
- PINTER, Thomas – OLAH, Nicolaus: Hungaria oblata praesentibus, dum ... – progressionis suae publicum specimen daret Pestini ... in auditorio philosophico publico Scholarum Piarum. Vindobonae 1774 typis Joan. Thom. de Trattnern. 27, [12], 258 p.
- CHENOT, Adamus: Abhandlung von der Pest. Aus dem Lateinischen übers. von Jos. Wilh. Schweigart. Dresden, 1776. Gröll. XXXIII, 302 p.
- CANESTRINI, Antonius: Dissertatio historica de peste, quae ab autumnno anni 1770 usque ad mensem Februarii 1771 in comitatu Zempliniensi grassabatur. Cassoviae, 1777. Typis Landererianis. [16], 104 p.
- FUKER, Frid. Jac.: De salubritate et morbis Hungariae schediasma. Lipsiae, 1777. Sumptibus Ant. Loewii bibliopolis Poseniensi. 116 p.
- BENKŐ, Samuele: Topographia oppidi Miskoltz historico-medica. Cassoviae, 1782. Ex Typogr. Landereriana. 16, 80 p. (2. kiad.: Miskolczini. 1818. Typ. Mich. Szigethy. XVI, 94 p.) – *Magyar fordításban megjelent: Miskolc, 1976. (lásd alább!)*
- FERRO, Paskal Joseph: Von der Ansteckung der epidemischen Krankheiten und besonders der Pest. Leipzig, 1782. Hertel. 103 p.
- ADAMI, Pauli: Bibliotheca Loimica. Vindobonae, 1784. Apud Rud. Graeffer. 2 lev., 215, 17 p. – *Járványtörténeti bibliográfia*

- ADAMI, Paulus: Reflexiones pathologicae super chronologicam pestium omnis aevi memoriam. Viennae 1784.
- LANGE, Martinus: Rudimenta doctrinae de peste. Viennae, 1784. apud Rudolphum Graeffer (ex typographia Baumeisteriana). VIII, 96, [1] p. – *Lásd még 1791-nél!*
- VALENTICS, Fr[anciscus] Max[imilianus]: Memoria epidemiarum et pestium omnis aevi chronologicè proposita, quam dissertationis inauguralis loco ... publicae disquisitioni submittit – –. Vindobonae 1784 e typographeo universitatis Caspari Salzer. [8] p.
- KORABINSZKY, Johann Matthias: Geographisch-historisches und Produkten Lexikon von Ungarn. Pressburg, 1786. Im Weber u. Korabinskyschen Verlage. 12 lev., 858 p., 19 lev., 1 t.
- NEUSTÄDTER Michael: Die Pest im Cronstädter Distrikte in Siebenbürgen, im Jahre 1786. Wien, 1797. Schaumburg. [8], 121 p., 2 t.
- FERRO, Paskal Joseph: Nähere Untersuchung der Pestansteckung, nebst zwey Aufsätzen von der Glaubwürdigkeit der meisten Pestberichte aus der Moldau und Walachey, und der Schädlichkeit der bisherigen Contumazen von Dr. Lange und Fronius. Wien, 1787. Bey Jos. Edlen von Kurzbeck. 8 lev., 198 p., 5 lev.
- LANGE, Martinus: Rudimenta doctrinae de peste, quibus additae sunt observationes pestis Transilvanicae anni 1786. Editio altera, priori auctior et emendatior. Offenbach 1791 ex officina U. Weiss et C. L. Brede. 124 p.
- ALBRICH, Johann: Beschreibung der grossen Cronstädter Pest vom Jahr 1718 und 19. = Siebenbürgische Quartalschrift 3 (1793) No. 2. pp. 121–142.
- NEUSTÄDTER, Michael: Die Pest im Burzenlande 1786. Hermannstadt, 1793. Bei Mart. Hochmeister. XII, 121 p., 2 t. – *Újabb kiadása: Bécs, 1897.*¹
- BENKŐ, Samuele: Ephemerides meteorologico-medicae annorum 1780–1793. Quibus altitudines barometri et thermometri, ventorum regnantium genere, et alia apparentia meteora, cyclusque novem decennalis, et horum in sublimaria tria naturae regna scil, dies criticos pares et impares, vegetabilium et animalium vitam, indolem, proventum, incrementum, decrementum, morbos, influxus; praesertim hominum morbi epidemici, contagiosi, endemici, sporadici, stationarii, annui, intercurrentes, partus felices et infausti, casus memorabiliores forenses, pecorum epizootiae, hominum et pecorum morborum notabiliorum historiae, pathologiae, therapiaeque, et plurimorum defunctorum extispicia omni possibili accuratone et brevitate connotantur in toto comitatu Borsodiensi signanter in regio camerale oppido Miskolcz. Cum exsculpta comitatus geographica mappa. 1–5. vol. Vindobonae, 1794. Typ. Alb. Ant. Patzowsky. XIV, 258 p., 330 p., 283 p., 325 p., 323, 164 p.
- BENKŐ, Samuele: Medizinische Ephemeriden von den Jahren 1780–1793. Aus dem Latein, übersetzt, u. mit der Topographie von Miskolcz vermehrt von Jossef EYEREL. 1–5. Bde. Mit einer Karte [des Borschoder Comitats.] Wien, 1794. Bey Alb. Ant. Patzowsky.

¹ Burzenlande = Barcaság

- BÜKY József: Hivatalbeli oktatás a pestis alkalmatosságával. Uj-Vidék, 1795. [Ny. n.] 12 p.
- Statistische Aufklärungen, über wichtige Theile und Gegenstände der österreichischen Monarchie. Von H. M. G. GRELLMANN. 1–3. Bde. Göttingen, 1795–1802. Bey Vanderhoek u. Ruprecht. IV p., 2 lev., 468 p., VI p.; 1 lev., 320 p., 16 lev.; VII., 1 lev., 598 p.
- VÁLYI K. András: Magyar országnak leírása. Mellyben minden hazánkbéli vármegyék, városok, faluk puszták; uradalmak, fábrikák, huták, hámorok, savanyú, és orvosló vizek, fürdőházak, nevezetesebb hegyek, barlangok, folyó vizek, tavak, szigetek, erdők, azoknak hollételek, földes urok, fekvések, történettyek, külömbféle természetbéli tulajdonságaik, a betűknek rendgyek szerént feltaláltatnak. 1–3. kötet. Budán, 1796–1799. A kir. universitásnak bet. 10 lev., 702 p., 1 lev.; 20 lev., 736 p.; 688 p.
- DE LUCA, Ignatz: Historisch-statistisches Lesebuch zur Kenntnis des österreichischen Staates. Vol. 1–2. Wien, 1797–1798. Verlag C. P. Rehm. XXX, 542 p., XXX, 332 p.
- BERCHTOLD, Leopold: Nachricht von dem im St. Antons-Spitale im Smirna mit dem allerbesten Erfolg gebrauchten einfachen Mittel, die Pest zu heilen. Wien, 1797. Schrämbl. 32 p.
- CHENOT, Adamus: Hinterlassene Schriften über die ärztlichen und politischen Anstalten bei der Pestseuche vom Jahre 1769, 70, 71. Wien, 1798. Gedr. bey Joh. Thom. Edl. v. Trattnern. 238 p.
- SCHWARTNER, Martin: Statistik des Königreichs Ungarn. Ein Versuch. Pest, 1798. Gedr. bey Matthias Trattner. 4 lev., XVI, 606 p. – 2. jav., bőv. kiad.: 1–3. köt. Ofen, 1809–11. Gedr. mit k. Universitäts-Schriften. XVIII, 445 p., XII, 214 p., 215–552 p.
- Wolff, Andreas: Was ist von der Oeleinreibung, als einem neu entdeckten Heilmittel gegen die Pest zu halten und wie muss dieses gebraucht werden? Hermannstadt, 1798. Mart. Hochmeister. M. 79 p.
- CHENOT, Adamus: Historia pestis Transylvaniae annorum 1770 et 1771. Edidit et preafatus est Franciscus Schraud. Budae, 1799. Typ. Universitatis. [40], 139 p., 1 t.
- HLDEBRAND, Johann Valentin: Über die Pest. Wien, 1799. Doll. 165 p.

II. A XVIII. századi magyarországi és erdélyi pestisjárványokhoz kapcsolódó főbb, nem egykorú szakirodalmi források

A.

Az 1800 és 1944 között megjelent orvostörténeti, helytörténeti munkákból

- INCZE, Michael: Dissertatio inauguralis medico historica de nupera pesti Coronensi in Magno-Principatu Transylvaniae grassante ... Pestini, 1822. typis Ludovici Landerer. 46 p. – Röviden összefoglalja a korábbi erdélyi pestisjárványokat, majd részletesen tárgyalja az 1814-es brassói pestisjárványt

- PODHRACZKY József: A múlt század elején Posony városában dühösködött pestisről. = Tudományos Gyűjtemény 11 (1827) No. 8. pp. 61–69.
- CORNIDES Péter: Conspectus historicus pestis orientalis. Dissertatio inauguralis medica. – A keleti dögvész történeti tanulmányáról. Pestini, 1839, typis Josephi Beimel. 19, [1] p.
- HAMMER, Anton von: Geschichte der Pest, die von 1738 bis 1740 im Temeswarer Banate herrschte. Ein aus glaubwürdigen Quellen geschöpfter Beitrag zur Geschichte dieses Landes. Mit 1 Planskizze und topographisch-historischer Beigabe. Temeswar, 1839. Beichel. XII, 115, [1] p., 1 t.
- LINZBAUER, Franciscus Xaver: Codex sanitario-medicinalis Hungariae. 3 tomi in 7 voll. Budae, 1852–61. Typ. caes.-reg. scientiarum universitatis. – *Tom. I. Cum effigie ac autographo seren. qum. c. r. haeredit. principis, archiducis Austriae Josephi regni Hungariae palatini. 1852–56. 19 lev., 898 p.; Tom. II. 1852. 7 lev., 822 p.; Tom. III. Sectio 1. 1853. 5 lev., 932 p.; Sectio 2. 1855. 2 lev., 953, 1 p., 2 t.; Sectio 3. 1860. 2 lev., 917, 1 p., 1 t.; Sectio 4. 1861. 2 lev., 994 p.; Sectio 5. 1861. 4 lev., 950, CLVI p.*
- BENKŐ Károly, Kis-Batzoni: Csik Gyergyó és Kászon leírások két t. i. általános és részletes osztályokban. Kolozsvárott, 1853. Stein János. VII, 8–94, 2 p., 163, 12 p.
- TOÓTH János: Kis-Kún-Halás története. Jegyzetekkel s oklevéltárral ellátva. Kiadta Szilágyi Sándor. N.-Kőrös, 1861. (Pest, Pfeifer F.) 124 p.
- RÁKÓCZY Ferenc fejedelem emlékirata a magyarországi hadjáratról 1703–11. Bőv. kiad. Közli Ráth Károly és Thaly Kálmán. Pest, 1866. Kugler A. 376 p.
- TÖRÖK János: Adalékok a megye korábbi járványai történetéhez. In: Gömör és Kishont egyesült vármegyék leírása, a magyar orvosok és természetvizsgálók XII, Rimaszombatban 1867-ben tartott nagygyűlése tagjainak emlékül. Szerk. Hunfalvy János. Pest, 1867. Emich. pp. 162–167.
- ORBÁN Balázs: A Székelyföld leírása történelmi, régészeti, természetrajzi s népismereti szempontból. 1–6. köt. Pest, 1868–73. Ny. a pesti könyvnyomda r.-t. – *Különösen a 3. köt. (Pest, 1869): „Trenedia hungarica Uzonról” 21 versszak a szárazságról, pestisről és éhínségről*
- FEKETE Lajos: A Magyarországon pusztított ragályos és járványos kórok rövid ismertetése 1000-ik évtől máig. = Gyógyászat 13 (1873) No. 18. pp. 281–283., No. 19. pp. 296–297., No. 20. pp. 315–318., No. 21. pp. 332–334., No. 22. pp. 342–345., No. 24. pp. 379–381., No. 25. pp. 394–398., No. 26. pp. 410–411., No. 27. pp. 424–426., No. 28. pp. 439–440., No. 29. pp. 459–461., No. 30. pp. 472–474., No. 31. pp. 489–491., No. 32. pp. 503–505., No. 34. pp. 539–541., No. 35. pp. 553–556., No. 36. pp. 570–571., No. 37. pp. 587–590., No. 38. pp. 603–604.; és ua.: Gyógyszerészi Hetilap 12 (1873) No. 18. p. 383., No. 19. pp. 395–399., No. 20. pp. 410–413., No. 21. pp. 429–432., No. 24. pp. 478–480., No. 25–26. pp. 505–508., No. 27–28. pp. 537–539., No. 34. pp. 636–637., No. 38. pp. 701–704., No. 39. pp. 713–716.
- KÁTAI Gábor: A fekete halál (pestis) Karcagon 1739-ben. = Gyógyászat 13 (1873) No. 39. pp. 619–622., No. 40. pp. 635–637., No. 41. pp. 650–653. – *Újraközlve: Kátai*

- Gábor: Ismeretterjesztő az orvosi és természeti tudományok köréből. Bp., 1874. Stolp. pp. 51–61.
- FEKETE Lajos: A magyarországi ragályos és járványos kórok rövid történelme. Debrecen, 1874. Városi ny. 103 p.
- CSEREI, Michael: Historia rebellionis Rákócziana, seu Memoria Rerum quarundam belli Hungarici adversus Domum Austricam, Anno MDCCIII. suscepti. In: Történelmi naplók 1663–1719. Bp., 1875. Akadémia. pp. 257–396. (Magyar történelmi emlékek – Monumenta Hungariae historica. Második osztály: Írók. 27. köt.)
- THEIL, Rudolf: Die Pest in Mediasch (1717–1718). = Korrespond. Bl. des Vereins für siebenbürgische Landeskunde 1 (1878) No. 12. pp. 126–127.
- HAJNAL István dr. med. 1738 és 1739-ben uralkodott pestisre vonatkozólag: Szolgabírói körlevél Békés. (Kubiny, Kovasincz és Szegvár helységek.) In: Békésvármegyei Régészeti és Művelődéstörténeti Egylet Évkönyve. Vol. III. (1875–7.) Békésgyula, 1878.
- KRIŽKO Pál: Pestis és éhhalál Körmöcbányán. – 1710. = Századok 13 (1879) No. 5. pp. 435–440.
- RÉTHY Pál: A pestis Magyarországon a múlt század elején. = Békésmegyei Közlöny, 1879. No. 14., 15.
- SZALAY József: Kormány-intézkedések az 1737–9-iki pestis idejéből Magyarországon. = Vasárnapi Újság 26 (1879) No. 8. pp. 118–119.
- THALY Kálmán: A pestis Magyarországon 1708–11-ben. = Pesti Napló 30 (1879) No. 25. pp. [1–2.], No. 26. pp. [1–2.]
- WERTNER, Moriz: Die Pest in Ungarn 1708–1711. = Deutsches Archiv für Geschichte der Medizin und Medizinische Geographie 3 (1880) No. 1. pp. 51–64.
- HAESER, Heinrich: Lehrbuch der Geschichte der Medicin und der epidemischen Krankheiten. 3. köt. Jena, 1882. Fischer. XVI, 995 p.
- SCHIESSLER Gáspár kassai polgár naplója a Rákóczi korból 1703–1713. Közli: THALY Kálmán. = Történelmi Tár 7 (1884) pp. 740–749.
- MIKULIK József: Magyar kisvárosi élet. 1526–1715. Történelmi tanulmány. Rozsnyó, 1885. Ráth (Bp.). IV, 295 p.
- MOLNÁR István: A guga vagyis mirigy-halál Debreczen és Kis-Kun-Halason, 1739-ik évben. = Államorvos 17 (1885) No. 6. pp. 57–59.
- [NÉMETHY Lajos]: A múlt századbeli pestis Pesten. = Religio 47 (1888) II. félév. No. 29. pp. 225–228., No. 30. pp. 233–236.
- NÉMETHY Lajos: A pesti főtemplom története. 1. köt. Bp., 1890. Rudnyánszky ny. 422 p., 1 t. – *A szervita superior naplója az 1711-i pestisről* (p. 185., pp. 313–336.)
- SZÁMEK György: A pestis pusztítása Délmagyarországon 1738–1740-ig. = Történelmi és Régészeti Értesítő [Temesvár] 7 (1891) No. 1. pp. 1–12.

- GREGORICS Gábor: Szomorú napok: A pestis 1738. = Komáromi Lapok 13 (1892) No. 1–2.
- SZEDERKÉNYI Nándor: Heves vármegye története. 4. köt. Egervára visszavételétől, 1687-től 1867-ig. Eger, 1893. Érseki Lyceumi Ny. – *A Heves vármegyei pestisjárványokra vonatkozó adatsorokkal.*
- SZÁDECZKY[-Kardoss] Lajos: Az erdélyi főkörmányszékek [főkörmányszék] rendeletei a pestis, marhavész és éhínség meggátlására. = Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle 1 (1894) No. 3. pp. 188–192.
- MALETER, Johann: Höchst-nöthige Erinnerung, wie sowohl die Bewahrung, als auch die Cur selbst, bei besorgender Contagions-Zeit, anzustellen sey. = Szepesi Hírnök – Zipser Bote 34 (1896) No. 3. p. [2.], No. 17. pp. [1–2.], No. 26. p. 2., No. 27. pp. [2–3.], No. 28. p. [3.], No. 29. pp. [2–3.] – *Az egykori Szepes megyei főorvos műve (Lőcse, 1739)*
- A pestis és Kassa. = Abauj-Kassai Közlöny 26 (1897) No. 8. p. 3.
- LENGYEL Bálint: A pestis hazánkban. = Természettudományi Közlöny 29 (1897) p. 203., pp. 256–257, 374–375, 427–429.
- SZÉKELY Ágoston: A pestisről. A szerémségi járvány 1795/96-ban. – A pestis klinikai képe a legújabb észleletek alapján. = Orvosi Hetilap 41 (1897) No. 9. pp. 110–111., No. 10. pp. 122–124., No. 11. pp. 135–137., No. 13. pp. 160–161.
- Akasztófa, mint óvószer a pestis ellen. = Ellenzék [Kolozsvár] 19 (1898) No. 246. p. 5. – *Az erdélyi főkörmányszék rendelete 1715-ből.*
- E. J. [ERNYEY József]: A pestis-járvány hazánkban. = Gyógyszerési Értesítő 6 (1898) No. 44. pp. 723–729. – *A magyarországi járványok kronológiája.*
- JURKOVICH Emil: Pestisjárvány Besztercebányán. = Besztercebánya és Vidéke, 1898. nov. 6. – *Újraközölve: Jurkovich Emil: Besztercebánya múltjából. Besztercebánya, 1901. Hungária kvny. pp. 81–93.*
- LAUSCHMANN Gyula: Adatok a magyarországi járványok történetéhez, tekintettel Székesfehérvár városára. Székesfehérvár, 1898. Csitári ny. 67 p.
- SZÁDECZKY Lajos: Az 1717–19. nagy ínség történetéhez. = Erdélyi Gazdaságtörténelmi Szemle 2 (1898) No. 5. pp. 57–72.
- Székely oklevéltár. 7. köt. 1696–1750. Szerk.: SZÁDECZKY Lajos. Kolozsvár, 1898. Székely Történelmi Pályadíj-alap Felügyelő Bizottsága. VIII, 459 p.
- SZIGETI Henrik: A pestis Magyarországon. Különös tekintettel a múlt században a temesi bánóságban uralkodott pestis-járványokra = Gyógyászat 38 (1898) No. 45. pp. 723–724., No. 47. pp. 755–756., No. 49. pp. 786–788. és klny.: Bp., 1898.
- Urasági intézkedések pestis idején Alsó- s Felsőszőlősön. = Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle 5 (1898) No. 1. pp. 17–22.
- VÁMOSSY, St. [István]: Zur letzten Pest-Epidemie in Pressburg. = Pressburger Zeitung 135 (1898) No. 347. pp. 15–20.

- FODOR Jenő: Adatok az 1739. évi pestis történetéhez. Egykorú hivatalos feljegyzésekből. = Adalékok Zemplén-vármegye Történetéhez 5 (1899) No. 1. pp. 26–28. + *Kiegészítés: Adalékok Zemplén-vármegye Történetéhez 6 (1900) No. 4. p. 127.*
- FILEP Gyula: Az 1755–56-diki erdélyi pestis története. = Orvosi Hetilap 44 (1900) No. 17. pp. 262–263., No. 18. pp. 278–279., No. 19. pp. 292–293., No. 20. pp. 305–306., No. 21. pp. 319–320. és klny.: Az 1755–56-iki erdélyi pestis története. Egykorú források után. Bp., 1900. Pesti Lloyd-Társ. 16 p.
- FILEP, Julius [Gyula]: Zur Geschichte der Pestseuche in Siebenbürgen im Jahre 1755-1756. = Janus [Haarlem] 5 (1900) No. 10. pp. 549–557., No. 11. pp. 614–624.
- GYŐRY Tibor: Adatok az 1738. évi pestis történetéhez. = Természettudományi Közlöny 32 (1900) pp. 347–351.
- PEISNER Ignác: Budapest a XVIII. században. Bp., 1900. Singer és Wolfner. 219 p. – *Járványtörténeti adatokkal.*
- REIZNER János: Szeged története. 3. köt. Egyházak és hitfelekezetek. Hatóság és társadalom. Egészségügy. Iskolák. Közműveltség. Közgazdaság. Szeged, 1900. Engel. 541 p., 2 t. – *A szegedi pestisjárványok adatsoraival.*
- BECZE Antal: Az 1770/71 évi pestisjárvány Csíkban. = Erdélyi Múzeum 19 (1902) No. 4. pp. 191–193.
- Julius [LAUSCHMANN Gyula]: Városunk fogadalmi ünnepe és a pestis. = Székesfehérvári Hírlap 8 (1903) No. 9. pp. 1–2. – *1739-ről + Szent Sebestyén ünnepe és Székesfehérvár.* [Írta]: Julius II. = Fejérmegyei Napló 10 (1903) No. 8. pp. 1–2. – *Lausmann cikkéhez*
- Az 1739-iki pestis Nyitrán. (Egykorú feljegyzések.) = Nyitramegyei Szemle 13 (1905) No. 22. pp. 1–4., No. 23. pp. 1–2.
- GYŐRY Tibor: II. Rákóczi Ferenc fejedelem és bujdosó társai betegségéről, haláláról. = Természettudományi Közlöny 38 (1906) pp. 670–679.
- HALMÁGYI István naplói 1752–53. 1762–69. és iratai 1669–1785. Közli dr. Szádeczky Lajos. Bp., 1906. M. T. Akadémia. XI, 770, 1 p. (Magyar történelmi évkönyvek és naplók. IV. kötet) (Magyar Történelmi emlékek – Monumenta Hungariae historica. Első osztály. Okmánytárak. XXXVIII. köt.)
- Rákóczi rendelete a pestisről. = Adalékok Zemplén-vármegye Történetéhez 14 (1908) No. 10–12. p. 365. – *1704-ből*
- STICKER, Georg: Abhandlungen aus der Seuchengeschichte und Seuchenlehre. Vol. 1. pt. 1. Die Pest: Die Geschichte der Pest. + Vol. 1. pt. 2. Die Pest: Die Pest als Seuche und als Plage. Giessen, 1908–1910. Alfred Toepelmann. VIII, 479 p., 542 p., 1 t. – *A mű 3. része a koleráról szól, annak adatait e helyütt nem vettük fel.*
- BRUCKNER Győző: A legutóbbi pestisjárvány hazánkban. = Budapesti Hírlap 31 (1911) No. 49. pp. 36–37. – *Késmárk 1710–1711*

- é -f.: A fekete halál Karcagon 1739-ben. = Nagy-Kunság 36 (1911) No. 5. pp. 1–2., No. 6. pp. 1–2., No. 7. pp. 1–3.
- SZAPLONCZAY Manó: Az 1739. évi pestis járvány és az ellene való védekezés Somogyban. Kaposvár, [1911.] Szalay ny. 23 p.
- WERTNER Mór: A magyarországi járványok történetéhez. = Közegészségügy 6 (1914) No. 2. pp. 14–16., No. 3. pp. 22–24.
- PATAKI Jenő: Megyei főorvosi jelentés 1876. [1786.] évből. = Erdélyi Orvosi Lap 2 (1921) No. 21. pp. 441–442. – *Kötetben:* Pataki Jenő: Az erdélyi orvoslás kultúrtörténetéből. Sajtó alá rend.: Gazda István. Piliscsaba, 2004. Magyar Tudománytörténeti Intézet. pp. 243–245. (Magyar Tudománytörténeti Szemle Könyvtára 37.); átdolg. kiad.: Bp., 2009. – *Pataki Sámuel (secundus) megyei főorvosi jelentése 1786-ból a pestisről*
- ROGER, H.: La peste de Transylvanie 1755–1770–1786 et Adam Chenot (de Luxembourg). = Paris méd. J. 12 (1922) No. 7. pp. 110–114.
- BARADLAY-BREIT, J[ános]: Wiener Pestepidemien von Jahrhundertern. = Pharm. Post 56 (1923) No. 32. pp. 277–278.
- LELESZI KOVÁCH Ferenc: A fekete halál Kecskeméten. A cholera és pestisjárványok. = Kecskeméti Közlöny 5 (1923) No. 65. pp. 1–2.
- Az 1739. évi pestis adatai. Halas város emlékezetre méltó dolgainak jegyzőkönyvéből. 1725–1755. jegyezte ifj. VÁCZI HALÁSZ István jegyző. In: Nagy Szeder István: Adatok Kiskun-Halas város történetéhez. 1. köt. Kiskunhalas, 1923. Hungária. pp. 73–81.
- NOHL, Johannes: Der schwarze Tod. Eine Chronik der Pest 1348 bis 1720. Potsdam, 1924. Kiepenheuer. 372 p., 14 t.
- COLHON, Romulus: Cercetări medico-istorice asupra epidemilor de ciumă din sec. XVIII și XIX pe teritoriul etnic daco-roman. Teza pentru doctorat în medicină și chirurgie. Cluj, 1925.
- M.-K. Gy. [MAGYARY-KOSSA Gyula]: A magyarországi pestisjárványok történetéhez. (Az 1738–40. évi pestisjárvány alkalmából Debrecen város által kiadott szabályrendelet, mely különösen a hetivásárok megtartásának módjára vonatkozik.) = Népegészségügy 6 (1925) No. 11–12. pp. 353–354.
- PATAKI Jenő: Köleséri Sámuelről. = Erdélyi Orvosi Lap 6 (1925) No. 10. pp. 115–116. – *Szerkesztett változata kötetben:* Pataki Jenő: Az erdélyi orvoslás kultúrtörténetéből. Sajtó alá rend.: Gazda István. Piliscsaba, 2004. Magyar Tudománytörténeti Intézet. pp. 108–116. (Magyar Tudománytörténeti Szemle Könyvtára 37.); átdolg. kiad.: Bp., 2009.
- DADAY András: Kétszázötven év előtti feljegyzések a pestisről. = Tiszántúli Hírlap 7 (1926) No. 187. p. 4.
- MAGYARY-KOSSA Gyula: Két levél az 1739. évi pestis idejéből. = Népegészségügy 7 (1926) No. 12. pp. 669–673. – *Kötetben:* Magyary-Kossa Gyula: Magyar orvosi emlékek. 1. köt. Bp., 1929. MOKT. pp. 333–337.

- PATAKI Jenő: Árva Bethlen Kata az első magyar orvosnő. = Pásztortűz 12 (1926) No. 20. pp. 465–467. – *Kötetben*: Pataki Jenő: Az erdélyi orvoslás kultúrtörténetéből. Sajtó alá rend.: Gazda István. Piliscsaba, 2004. Magyar Tudománytörténeti Intézet. pp. 148–153. (Magyar Tudománytörténeti Szemle Könyvtára 37.); átdolg. kiad.: Bp., 2009.
- RIGLER Gusztáv: Vesztegzár és rostély Szegeden 1738-ban. = Népegészségügy 7 (1926) No. 5. pp. 232–238.
- KISS Jenő: A debreceniek szomorú szüretje 1739-ben. Pestisjárvány Debrecenben. In: Debreceni képes kalendárium az 1928-ik szökő esztendőre. Debrecen, [1927]. Méliusz. pp. 102–107.
- MAGYARY-KOSSA Gyula: Adatok az 1738–43. évi pestis történetéhez. = Népegészségügy 9 (1928) No. 8–9. pp. 518–526. – *Kötetben*: Magyary-Kossa Gyula: Magyar orvosi emlékek. 2. köt. Bp., 1929. MOKT. pp. 146–156.
- DADAY András: Orvostörténeti vonatkozások a Hermányi Dienes József emlékiratában. = Népegészségügy 9 (1928) pp. 634–637. – *Kötetben*: Daday András: Kuriózumok az orvostudomány magyarországi történetéből. Sajtó alá rend.: Gazda István. Bp., 2002. Akadémiai Kiadó. pp. 208–211. (Magyar Tudománytörténeti Szemle Könyvtára 32.) – *Az 1717-es pestisjárványról*
- DADAY András: Az utolsó erdélyi pestis története (1813–1814). = Népegészségügy 10 (1929) No. 13. pp. 737–745. – *Kötetben*: Daday András: Kuriózumok az orvostudomány magyarországi történetéből. Sajtó alá rend.: Gazda István. Bp., 2002. Akadémiai Kiadó. pp. 212–222. (Magyar Tudománytörténeti Szemle Könyvtára 32.)
- MAGYARY-KOSSA Gyula: Magyar orvosi emlékek. Értekezések a magyar orvostörténelem köréből. 1–2. kötet. Bp., 1929. Eggenberger. [10], 368 p. + [6], 337 p. (A Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat könyvtára 121–122.) és reprint: Bp., 1994. – *A kötetben található, pestisjárványokra vonatkozó tanulmányokat a fentiekben külön-külön is feltüntettük folyóiratban történt első megjelenésükkor.*
- MAGYARY-KOSSA Gyula: Pestisemlékek. In: Magyary-Kossa Gyula: Magyar orvosi emlékek. 2. köt. Bp., 1929. MOKT. pp. 171–184.
- LENGHE, Alexandru L: Istoricul ciumei în Cluj la 1738/39. Cluj-Kolozsvár, 1930. Corvin. 160, [1] p.
- MEDZIBRODSZKY Ignác: Gömöri Dávid győri orvos pestisről írt könyve (1739) gyógyszerészi vonatkozásai. = Gyógyszerészi Értesítő 38 (1930) No. 9(25) pp. 137–140.
- KISS Ernő: Pestis járványok pusztításai Debreczenben (1585–1754). = Népegészségügy 12 (1931) No. 1. pp. 26–33., No. 2. pp. 103–110., No. 3. pp. 143–146., No. 4. pp. 190–192., No. 5. pp. 224–226., No. 6. pp. 269–271., No. 7. pp. 313–314., No. 8. pp. 364–367., No. 9. pp. 400–404., No. 10. pp. 450–455.
- LENGHEL, Alexandru: Câteva date despre măsuril contra ciumii și holerii luate în Dej în sec. XVIII–XIX. = Clujul Medical 12 (1931) No. 4. pp. 236–237.

- MAGYARY-KOSSA Gyula: Magyar orvosi emlékek. Értekezések a magyar orvostörténelem köréből. 3. köt. Bp., 1931. Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat. XVIII, 522 p. 2 t. (A Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat könyvtára 128.) és reprint: Bp., 1995. – *Kronológia*
- STICKER, Georg: Seuchengänge in Ungarn. Bp., 1931. Pester Lloyd. 64 p.
- DADAY András: Adatok a magyarországi pestis-járványok történetéhez. = Magyar Orvos 13 (1932) No. 12–13. pp. 194–198. – *Kötetben*: Daday András: Kuriózumok az orvostudomány magyarországi történetéből. Sajtó alá rend.: Gazda István. Bp., 2002. Akadémiai Kiadó. pp. 199–207. (Magyar Tudománytörténeti Szemle Könyvtára 32.)
- LOEW, J. Walter: Câteva documente oficiale referitoare la Transilvania din timpul epidemiei de ciumă din anii 1813–1814. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. Cluj, [1932]. Tip. Universala. 46, [1] p.
- MÜNSTER, Ladislao [László]: L' opera sanitaria de generale Marsili in una epidemia di peste ed un suo manoscritto inedito su questa malattia. = Rev. Stor. Sci. med. nat. 23 (1932) No. 9–10. pp. 205–213., No. 11–12. pp. 257–269.
- PAPP, Francis: Descrierea cumei 1738–1740 în Banat după Anton v. Hammer. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. Cluj, 1932. Tip. Albert. 29 p.
- PATAKI Jernő: Chenott [Chenot] Ádám. = Orvosi Szemle 5 (1932) No. 11. p. 392. – *Kötetben*: Pataki Jenő: Az erdélyi orvoslás kultúrtörténetéből. Sajtó alá rend.: Gazda István. Piliscsaba, 2004. Magyar Tudománytörténeti Intézet. pp. 241–242. (Magyar Tudománytörténeti Szemle Könyvtára 37.); átdolg. kiad.: Bp., 2009.
- JANCSÓ, Béla: Date nouă despre epidemia de ciumă din 1742-43 în Ardeal. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. Cluj, 1933. Tip. Grafic Record. 64 p.
- WICK Béla: Az 1709-10-iki pestisvész Kassán. Košice, 1934, Szent Erzsébet ny. 32 p.
- FODOR István: Fekete halál. Marosvásárhely, 1936. pp. 17–28. (Krónikás füzetek. I. sorozat 15–16.)
- [MERÉTEY Sándor]: Kecskemét közegészségügye. 1739. évi pestis-járvány. = Kecskeméti Lapok 70 (1937) No. 3. p. 4., No. 4. p. 5.
- [MERÉTEY Sándor]: Kecskemét közegészségügye. Közegészségügyi hatósági vizsgálat az 1739. évi pestis-járvány után = Kecskeméti Lapok 70 (1937) No. 6. p. 4.
- [MERÉTEY Sándor]: Kecskemét közegészségügye. Legutolsó pestis esetek Kecskeméten. Kecskemét legszebb egészségügyi emléke. = Kecskeméti Lapok 70 (1937) No. 7. p. 2.
- LÓRIA Aladár: Adalékok az északkeleti felvidék régi járványainak történetéhez, különös tekintettel Zemplénvármegyére. = Orvosok és Gyógyszerészek Lapja 8 (1937) No. 9. pp. 203–205.
- ENDES Miklós: Csikszentsimoni: Csik-, Gyergyó-, Kászon-székek Csik megye földjének és népének története 1918-ig. Bp., 1938. Szerző. [8], 633, [7] p. – *Reprint kiad.: Bp., 1994. Akadémiai Kiadó. 633 p.*

- VALENTIN, Anton: Die Pestseuche im Banat. = Banater Monatshefte 5 (1938/39) No. 1. pp. 15–22., No. 2. pp. 55–59., No. 3. pp. 79–84., No. 4. pp. 118–123., No. 6. pp. 161–163.
- SZUMOWSKI Ulászló: Az orvostudomány története bölcsészeti szempontból nézve. Ford.: Herczeg Árpád. Bp., 1939. Garab ny. Cegléd. XI, 649 p. (A Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat könyvtára 167.) – *A pestisjárványokról is*
- VALENTIN, Anton: Der „schwarze Tod” im Banat. = Banater deutsche Zeitung 16 (1939) No. 5. p. 2.
- MAGYARY-KOSSA Gyula: Magyar orvosi emlékek. Értekezések a magyar orvostörténelem köréből. 4. köt. Bp., 1940, Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat. XII, 254 p. (A Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat könyvtára 168.) és reprint: Bp., 1995. – *Kronológia*
- Idősebb és ifjabb Petz Dániel krónikája 1778–1839. Jegyz. ell.: CSATKAI Endre. Sopron, 1940. Röttig–Romwalter ny. 80 p. (Soproni krónikák 1.) (A Soproni Szemle kiadványai 82.)
- BONOMI, Eugen: Die Pest in Ofner Bergland. = Südost-Forschung 6 (1941) No. 3–4. pp. 498–535.
- SZABÓ T. Attila: A románok újabbkori erdélyi betelepülése. = Hittel 7 (1942) No. 3. pp. 133–143. – *Kötetben: Záhony Éva (szerk.): Hittel. Kolozsvár 1935–1944. 2. kötet. Tanulmányok, repertórium. Bp., 1991. Bethlen. pp. 310–319. – A járványokról is.*
- MAKKAI László: Észak-Erdély nemzetiségi viszonyainak kialakulása. = Hittel 7 (1942) No. 4. pp. 225–242. – *Kötetben: Záhony Éva (szerk.): Hittel. Kolozsvár 1935–1944. 2. kötet. Tanulmányok, repertórium. Bp., 1991. Bethlen. pp. 236–252. – A járványokról is.*
- BOGÁTS Dénes, csikmadarasi: Szárazság és pestis a Székelyföldön. = Időjárás, 1943. – *Réthy Antal hivatkozása.*
- CSAJKÁS Bódog: Dögvészjárványok. In: Csajkás Bódog: Szeged közegészségügyének története a XVIII. században. Szeged, 1944. Szeged szabad királyi város kiadása. pp. 193–238. – *A XVIII. századi szegedi pestisjárványokról*

B.

Az 1800 és 1944 között közreadott pestisirodalomból, valamint a numizmatikai, nyelvészeti, néprajzi és művészettörténeti dolgozatokból

- Rövid oktatás, miképpen kellessen magunkat a pestis ellen védelmezni, és a pestisben lévő betegeket orvosolni. Kiadta: HORVÁTH Sámuel. Győr, 1806. 15 p. – *Nem az ő munkája, ő adta közre*
- FAZAKAS Sámuel: Summás értekezés a pestisről, annak tulajdonságairól, eredetéről, magános és köz ellenzőiről, egybeszedve sok régebbi és újabb pestis orvosok' tudósításaikból, és Kormány Székek' Rendeléseiből: Kolo'sváron, 1824. Nyomtatott K. Lyceum bet. [56] p.

- VASZITS, Paulus: Dissertatio inauguralis medica de peste orientali quam ... publicae disquisitioni submittit. Budae, 1832. Typis typogr. reg. universit. Hung. 30 p. – *Rövid történeti áttekintés után a pestis terjedéséről, gyógykezeléséről értekezik*
- KULTSÁR, Demetrius: Dissertatio inauguralis medica de peste orientali. Pestini, 1839. Typ. Jos. Beimel. 23, [2] p. – *Értekezés a keleti pestisről, ismertette annak tüneteit, formáit, lefolyását, elemzi a boncleleteket, bőven foglalkozik a betegség megakadályozásának érdekében teendő intézkedésekkel*
- POÓR Imre: A keleti mirigyvész (peste orientalis) tárgyában. = Gyógyászat 19 (1879) No. 5. pp. 65–68.
- HERSZKY, Em. [Manó]: Ueber die Beulenpest. = Ungarische medizinische Presse 2 (1897) No. 6. pp. 129–133.
- KOVÁTS Mihály: Döghalál (peste) ellen való oltalom. Közli Lengyel Bálint. = Természettudományi Közöny 30 (1898) pp. 608–609.
- PREISZ Hugó: A pestisről. Különös tekintettel annak bakteriológiájára. Bp., 1900. Szerző. 62 p., 1 t.
- HOLLÓS István: Adatok a járványok és fertőző betegségek megismerésének történetéhez. = Közegészségügy 1 (1909) No. 12. pp. 97–98., No. 13. pp. 109–110.
- MAGYARY-KOSSA Gyula: A pestisorvos. = Orvosi Hetilap 54 (1910) No. 46. pp. 824–827., No. 47. pp. 845–847., No. 48. pp. 860–861. – *Kötetben:* Magyary-Kossa Gyula: Magyar orvosi emlékek. 1. köt. Bp., 1929. MOKT. pp. 119–137.
- RIGLER Gusztáv: Időbeli szabályosság a járványok megjelenésében. = Közegészségügyi Kalauz 32 (1910) No. 9. pp. 3–5., No. 10. pp. 3–6.
- SCHULLER, Richard: Heltau als Zufluchtsort in Pestzeiten. = Korrespond. Bl. des Vereins für siebenbürgische Landeskunde 36 (1913) No. 12. pp. 131–132.
- SCHLEICH Károly Lajos: A járványok ritmusa. = Darwin 6 (1917) No. 4. pp. 43–45.
- PATAKI Jenő: (I.) Pataki Sámuel a pestisről. A pestisről való csekély opinom. I–III. = Erdélyi Orvosi Lap 1 (1920) No. 5. pp. 94–95., No. 7. pp. 132–133., No. 8. pp. 151–154. – *Kötetben:* Pataki Jenő: Az erdélyi orvoslás kultúrtörténetéből. Sajtó alá rend.: Gazda István. Piliscsaba, 2004. Magyar Tudománytörténeti Intézet. pp. 231–240. (Magyar Tudománytörténeti Szemle Könyvtára 37.); átdolg. kiad.: Bp., 2009. – *Pataki Sámuel (primus) 1738-ban leírt tanácsai a pestis elleni védekezésről*
- PATAKI Jenő: Pápai Páriz Ferencz orvosi tanácsai a pestistől való védekezésről. = Erdélyi Orvosi Lap 1 (1920) No. 4. pp. 76–77. – *Kötetben:* Pataki Jenő: Az erdélyi orvoslás kultúrtörténetéből. Sajtó alá rend.: Gazda István. Piliscsaba, 2004. Magyar Tudománytörténeti Intézet. pp. 228–230. (Magyar Tudománytörténeti Szemle Könyvtára 37.); átdolg. kiad.: Bp., 2009. – *Pápai Páriz 1709-ben leírt tanácsai a pestis elleni védekezésről*
- LÉNÁRD Vilmos: A pestis rövid története, aetiológiája és epidemiológiája. = Gyógyászat 62 (1922) No. 12. pp. 168–170.

- FALUDI Géza: A járványos betegségek numizmatikai emlékei. = Népegészségügy 6 (1925) pp. 213–218.
- M. KOSSA Gyula: Csoma. = Magyar Nyelv 21 (1925) No. 9–10. pp. 272–273. – *A Csoma személynév eredetileg a pestis (bubópestis) megnevezésére szolgált*
- MAYER Ferenc Kolos: Béldi Pál pestis elleni orvossága. = Orvosi Hetilap 71 (1927) No. 18. pp. 509–511.
- ZSAKÓ István: Kuruzslás és tömegjárványok. = Népegészségügy 9 (1928) No. 16–17. pp. 1203–1209.
- HERCZEG Árpád: Jung Ambrus pestis traktátusa. = Orvosi Hetilap 74 (1930) pp. 526–528.
- MAGYARY-KOSSA Gyula: Füstölések pestis alkalmával. In: Magyar orvosi emlékek. Értékezesek a magyar orvostörténelem köréből. 3. köt. Bp., 1931. Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat. pp. 271–273. (A Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat könyvtára 128.)
- KOVÁCS Lajos: A budai pestistemető és kápolnája. = Historia 5 (1932) No. 1–4. Pestbudai emléklapok pp. 57–72. – *A mai Varsányi Irén és Csalogány u. táján 1738–39-ben*
- PATAKI Jenő: Az erdélyi pestis-irodalom. = Orvosi Szemle 5 (1932) No. 11. p. 402.
- ZSAKÓ István: Tanulságok a régi orvosi rendeletekből. 1. A lelki, vagyis az idegállapot befolyása a pestises fertőzésre. + 3. A bekenés, meg a dörgölés, mint védőszer a cholera és a pestis ellen. = Gyógyászat 73 (1933) No. 4. pp. 60–61, 61–62.
- BARTOS Dezső: Háborúk és járványok. = Magyar Katholikus Szemle 9 (1939) No. 8. pp. 196–209.
- SAÁGHY Ferenc: Időbeli szabályosság a budapesti járványok megjelenésében. = Városi Szemle 27 (1941) No. 5. pp. 751–770.

C.

Az 1800 és 1944 között közreadott demográfiai és statisztikai feldolgozásokból

- HORVÁTH, Michael: *Statistica regni Hungariae et partium eidem adnexarum. Editio altera auctior et emendatior.* Posonii, 1802. Typ. M. Landerer. XXIV, 542 p., 1 lev.
- DEMIAN, Johann Andreas: *Statistische Darstellung des Königreichs Ungern und der dazu gehörigen Länder.* 1–2. Theil. Wien, 1805–1806. XXXVIII, 580 p., 1 lev.; XL, 480 p.
- BREDETZKY, Sámuel: *Neue Beyträge zur Topographie und Statistik des Königreichs Ungarn.* Wien u. Triest, 1807. Geistinger. 352 p., 2 t.
- RUMI, Karl Georg: *Geographisch-statistisches Wörterbuch des österreichischen Kaiserstaates.* Wien, 1809. XII, 452 p.
- MAGDA Pál: *Magyar országnak és a határ őrző katonaság vidékinek leg újabb statisztikai és geographiai leírása.* Pesten, 1819. Trattner János. XVIII, 586 p., 8 lev.
- CSAPLOVICS, Johann von (hrsg.): *Topographisch-statistisches Archiv des Königreichs Ungern.* 1–2. Bde. Wien, 1821. Ant. Doll. VII, 435 p.; VII, 480 p.

- NAGY, Ludovicus: Notitiae politico-geographico-statisticae inclyti Regni Hungariae, partiumque eidem adnexarum. Tom. I–II. Budae, 1828–1829. Procusae typis Annae Landerer. 8 lev., 638, 1 p.; 3 lev., 7–304 p.
- LASSU István: Az asutriai birodalomnak statistikai, geographiai és historiai leírása. Budán, 1829. A m. k. egyetem bet. VIII, 428 p. – 2. kiad.: Az austriai birodalom földképivel. Pesten, 1833. Eggenberger József.
- THIELE, J. C. Das Königreich Ungarn. Ein topographisch-historisch-statistisches Rundgemälde, das Ganze dieses Landes in mehr denn 12.400 Artikeln umfassend. Nach officiellen, von den löblichen Behörden eingesendeten Daten und anderen authentischen Quellen bearbeitet. 1–6. Bde. Kaschau, 1833. Gedr. auf Kosten der Thiele'schen Erben. 288 p., 1 t.; 347 p.; 284 p.; 240 p.; 194 p.; 368 p.
- JANKOVICH, Anton: Pesth und Ofen, mit ihren Einwohnern, besonders in medizinischer und anthropologischer Hinsicht. Ofen, 1838. Druck der k. ung. Universit.-Druckerei. XIV, 261, 14 p.
- ACSÁDY Ignác: Magyarország népessége a Pragmatica Sanctio korában, 1720–21. Bp., 1896. Országos Statisztikai Hivatal. 68, 496 p. (Magyar Statisztikai Közlemények. Új folyam 12.)
- THIRRING Gusztáv: Népesedésünk kútforrásai a mult század első felében. Bp., 1903. MTA. 114 o. (Értekezések a társadalomtudomány köréből XII/10.)
- Magyarország helyiségeinek 1773-ban készült hivatalos összeírása. (Lexicon locorum Regni Hungariae populosorum anno 1773 officiose confectum.) Szerk.: ILLÉS József. Bp., 1920. Magyar békeküldöttség. VII, [1], 335 p.
- PÁLFY Ilona: A magyar történeti statisztika forrásai. = Magyar Statisztikai Szemle 12 (1934) No. 11. pp. 956–966.
- THIRRING Gusztáv: Magyarország népessége II. József korában. Bp., 1938. 192 p., 8 t.